

NECROLOGIES

HELMUT LÜDTKE
(1926-2010)

El 20 d'abril de 2010 rebia un escrit del prof. Helmut Lüdtke en què em deia que m'enviava el seu darrer llibre *Der Ursprung der romanischen Sprachen* ('L'origen de les llengües romàniques') i manifestava, amb lletra manuscrita tremolosa, el seu delicat estat de salut («Estic molt malalt —deia—. Ja no puc llegir llibres»). Pocs dies després, el seu fill em comunicava el seu traspàs i em recordava el profund interès i l'estima que el seu pare sempre havia tingut per la llengua i la cultura catalanes.

Helmut Lüdtke, un dels grans romanistes alemanys, continuador d'una llarga tradició d'estudiosos de les llengües romàniques des que Friedrich Diez fundés la filologia romànica, va néixer a Osnabrück (Baixa Saxònia) el 1926 i va morir a Kiel el 27 d'abril de 2010. Format a les universitats de Bonn i Colònia (1946-1950) amb ampliació d'estudis a la de Lisboa (1952), es va doctorar el 1952 a la universitat de Bonn. Va portar a terme recerques dialectològiques al sud d'Itàlia, a Sardenya i a Venècia, on va ser lector d'alemany. Va formar part d'un equip d'investigadors universitaris de Bonn, Colònia i Münster per a l'actualització del *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* (REW), de W. Meyer-Lübke, el príncep dels romanistes. Nomenat Privatdozent de la universitat de Basilea (1963-1965), va col·laborar en la redacció del monumental *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, de W. von Wartburg; allí va ser col·lega de Germà Colón, avui membre numerari de la SF, amb el qual va publicar algun article. Després seria catedràtic de la universitat de Friburg de Brisgòvia (1965-1969), de la Tècnica de Berlín (1969-1976) i de la de Kiel (1976-1992), de la qual actualment era professor emèrit.

Romanista de la vella escola, però inquiet pels nous corrents de la lingüística, ha estat un coneixedor actiu de les llengües romàniques (durant algun temps, es va proposar d'aprendre'n una cada any, a més d'altres extraromàniques, i així en va arribar a senyorejar una vintena). Aquella familiarització amb les llengües objecte d'estudi va esdevenir la base de la seva investigació tant sincrònica com diacrònica. D'aquesta manera es va fer un nom entre els investigadors per l'estudi aprofundit de diversos temes d'àmbit romànic, com el del desenvolupament estructural del vocalisme romànic (1956), des de la perspectiva de l'estructuralisme, amb propostes innovadores sobre el vocalisme de la Romània occidental i específicament de la Península Ibèrica, que va merèixer l'atenció de Dámaso Alonso, que el conceptuava «un considerable esfuerzo teórico y [que] plantea valientemente muchos problemas interesantes». També va abordar la història del lèxic romànic (*Geschichte des romanischen Wortschatzes*, 1968, traduït al castellà), el camp de la dialectologia (*I dialetti della Lucania*, 1979), els aspectes teòrics del llenguatge (*El cambio lingüístico*, 1998), així com el món de la comunicació (*Der Ursprung der romanischen Sprachen*, 2009, el seu últim llibre). Tanmateix, l'àmplia dimensió dels seus afanys investigadors l'ha impulsat a saltar els límits de la Romània per a abordar temes de la lingüística germànica, eslava i semítica.

Ara bé, com a bon romanista, el català ha estat per a ell objecte de particular estima i dedicació. El vaig conèixer el 1968 a Estrasburg, on el prof. Straka havia organitzat un cicle de conferències sobre la Lingüística Catalana on van participar Ramon Aramon, Antoni M. Badia Margarit, Germà Colón, Enric Guiter, Joan Solà i jo mateix. Lüdtke, en la seva participació en el debat, ja va mostrar la seva inquietud per les noves tendències de la lingüística. En aquell col·loqui, seguit del d'Amsterdam, es va posar el llevat de la futura Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes que treballa tan activament pel foment d'aquests estudis entre catalanistes nacionals i estrangers; des d'aleshores, Lüdtke esdevindria un assidu constant dels nostres col·loquis: en el que seria el tercer col·loqui de l'Associació, celebrat a Cambridge (1964), va presentar una comunicació sobre *La description algorithmique de la flexion verbale du catalan*, molt teòrica, personal i innovadora, i en el desè, celebrat a Frankfurt am Main (1994), una ponència, ara en català, *Entre llatí i romànic: amb especial consideració del català*, on brillen les seves excepcionals aptituds per a abordar aspectes diacrònics dins el marc romànic.

D'aleshores ençà, la seva relació amb el món català i especialment amb l'Institut d'Estudis Catalans ha estat constant: la Secció Filològica, atenta a la seva brillant trajectòria científica, el va nomenar membre corresponent (2000), va ser membre del Comitè Científic de la revista *Estudis Romànics* (2000-2003), en la qual va col·laborar, com també va fer-ho en *Llengua & Literatura*; igualment va contribuir amb un article sobre el pas del llatí a les llengües romàniques ofert a Antoni M. Badia Margarit en la Miscel·lània que la Universitat de Barcelona va dedicar al nostre lingüista.

Als 84 anys ens ha deixat un romanista de primera fila, un enamorat de la nostra llengua, un defensor de la nostra identitat, un home de tracte cordial. Que trobi en el més enllà la pau reservada als qui han fet del treball, la justícia i la dignitat la raó de la seva vida.

Joan VENY
Institut d'Estudis Catalans

CLAIRE BLANCHE-BENVENISTE
(1935-2010)

Claire Blanche-Benveniste, décédée le 29 avril 2010, est née à Lyon le 15 janvier 1935, dans une famille où une double tradition Ashkenase, par sa mère, et Sepharade, par son père, l'avait vue grandir aux accents mêlés du russe, du yiddish, du grec, du judéo-espagnol, du turc, du portugais. Mosaïque linguistique, magnifiquement décrite dans un article écrit beaucoup plus tard «langue du métèque et langue du savant», où à la diversité des langues s'ajoutait la diversité de leurs usages: berceuses de la «nona», sa grand-mère bien aimée, mais aussi tradition savante de l'aïeul érudit dont on trouve la trace dans des textes de la Catalogne médiévale. C'est sans doute dans la virtuosité des joutes oratoires qui animaient sans nul doute cette foisonnante communauté qu'il faut trouver la source à la fois de son intérêt passionné pour la langue parlée, mais aussi de la sûreté de la connaissance intuitive qu'elle en avait. À ce stimulant terrain, il fallait ajouter du savoir et de la méthode pour devenir une grande linguiste. Elle a donc acquis une solide formation en philologie médiévale en langue d'oïl comme en langue d'oc (c'était aussi une spécialiste de l'ancien Provençal) sous la direction des maîtres les plus exigeants, parmi lesquels Jean Boutière ou Robert-Léon Wagner. Elle y a ajouté une maîtrise vite innovatrice des courants guillaumiens et structuralistes qui prédominaient dans les milieux romanistes de la Sorbonne des années 60. Agrégée de Lettres Modernes, Diplômée de l'École Pratique des Hautes Études, Docteur ès-lettres de l'université Sorbonne Nouvelle, elle allait, à partir de là, construire une brillante carrière univer-